

te rust geeft
denkbeelden
in de Zen-
dadelijk van
het Chris-
tijd.
geven. Dat
at daar als
kanten zo-
is in onzen
zoo zei hij,
en tusschen
n. Men heeft
gen gezocht
isheid, eklek-
alle met on-
us alleen is
langen.
entatie voor-
uwen.
uk, dat hij
zen tijd, die
r wie reeds
is vaststaat,
die innerlijk
n, 't zij door
nenschappelijk
onderzoek
er bewogen,
dat Christus
de men zijn
sofie mengde
itische voor-
historische
spekulaties
voudigen in
en wordt op
rasten grond-
ó het Chris-
eld is. Maar
dadelijk door
geren arbeid
el gezet op
kunnen aan-
hij als zoo'n
kritiek gelijk
rent Christus
orden. Of Hij
niet toe. Het
hat worden.
En dan zal
heid, ze heb-
n hun diepte
de toekomst
ten grondslag
nmerlijk mis-
e kritiek prijs
an het eerste
voorden door
sproken zijn.
grondslag be-
en oordeelen.
Dus het on-
on onszelf. In
dat niet een
nre religieuze
ten beslissen:
ouwd op een
ke momenten
f van te ge-
ven: ze zijn
t het anders.
og heeft, be-
n ze elkander
bestuitten: ze
n brengt het
e verenigen.
agen: zonden
en gelijk? En
te laten slin-
en op de er-
en opdeed en
die woorden
moeten wor-
moet gesteld
niet alle zo-
en. En dan —
ap Elmausche
noemd?

Ook: niets wat van buiten ingaat tot den mensch ontreinigt hem, maar de dingen, die van hem uitgaan, die zijn het, die hem ontreinigen. Dit woord zou volgens Dr Müller nog nooit goed begrepen zijn. Maar verdere uitleg gaf hij zijn gehoor niet.

Verder: wat baat het den mensch, zoo hij de geheele wereld gewint en lijdt schade voor zijn ziel? Christus, zoo betoogde de redenaar, heeft de menselijke ziel ontdekt, den menschenlijken genius, de ik-ervaring. Daarom is Hij de grootste ontdekker aller tijden.

In de gelijkenissen van verloren schap, verloren penning, verloren zoon gaf Christus te kennen, dat Hij het verlorene zoekt. Het eeuwige in den mensch, aldus de exegese van Dr Müller is verloren gegaan. Nu moet er strijd gevoerd om dat weer terug te vinden; een strijd tegen de zinnelijkheid.

Dat zijn diepe inzichten (Tiefblicke), die Christus ons heeft gezegd. Hij heeft zich voorts ook uitgelaten over den Vader, den menschen aangezegd, dat hun namen opgeteekend staan in de hemelen. Bij Christus vindt men geen dogmatisch Godsbegrip, maar een levende aanschouwing van God. Zoo krijgen we van Hem den indruk, dat Hij de eenige is, die God kent, de eenige ook, die den mensch kent, de eenige evenzeer, die de verbinding tusschen God en mensch kent in het rijk Gods. Merkwaardig moet het geacht, dat de idee van een Godsrijk in geen enkele andere religie te vinden is. Christus alleen heeft haar verkondigd.

Vanzelf werd in dit verband door Dr Müller ook de bergrede genoemd, waarover hij eens een boek schreef.

Uit het bovenstaande blijkt, dat Müller met de woorden van Christus tamelijk vrij omspringt. Hij legt er zijn eigen denkbeelden in.

Iets, waaraan hij krachtens zijn subjectief standpunt niet ontkomen kan.

Doch hoe speelt hij het klaar te bewijzen, dat die woorden werkelijk van Christus zijn?

Op deze manier.

Het is psychologisch ondenkbaar, betoogde hij, dat de genoemde woorden los naast elkander staan. Ze moeten uit één bron zijn gevloeid. Ze wijzen terug naar een diepe natuur. De eerste psychologische grondwet is: we kunnen alles eerst begrijpen, wanneer we zelf het hebben ervaren. Deze woorden moeten daarom afkomstig zijn van iemand, die een geheel eenige innerlijke diepte bezat. En zoo komen we toch weer tot een persoonlijke figuur, die boven alle menschen uitgaat, in wien het rijk Gods gestalte heeft verkregen.

Welk een zwakke redeneering!

Ze bewijst op zichzelf niets.

Laat ik dat mogen verduidelijken met een voorbeeld uit onzen tijd.

Het lijkt geen twijfel of Kierkegaard, Dostojewski en Lhotzky hebben „diepe“ gedachten uitgesproken, al kunnen wij ze misschien niet aanvaarden.

Stel nu, dat er iemand enkele woorden van deze drie „wijzen“ samensprokkelt en juist zulke kiest, die met elkander overeenstemmen.

Dan zou iemand uit de 25ste eeuw ook de methode van Müller kunnen toepassen en konkluderende: deze moeten hun oorsprong hebben in een diepe persoonlijkheid.

Hiermee ligt, dunkt ons, Müller's „bewijs“ tegen de vlekke.

Nog meer verzwakt hij zijn betoog door er aan toe te voegen: of die Christus-figuur nu vertoont werd door Jezus van Nazareth of door een ander, is onverschillig.

Hier wordt de grondpilaar van het christendom ondergraven.

Want dan is het ook onverschillig of Jezus op levendnatuurlijke wijze geboren werd, of Hij leed, stierf, opstond en ten hemel voer.

De historische feiten van het christendom, de heilsteun, zijn hiermee voor het geloof van nul en geener waarde geworden.

Paulus dacht daar anders over. Hij schreef: indien Christus niet opgewekt is, zoo is uw geloof tevergeefs, zoo zijt gij nog in uw zonden.

Müller is niet helemaal de richting toegedaan, die Kähler het suprahistorisme, het bovenhistorische noemde, maar veel scheelt het niet.

Maar ik hoor Dr Müller al tegenwerpen: laat dan mijn redeneering niet opgaan, dan is er nog niets verloren. Immers, waar het op aankomt is onze ervaring. Men moet deze woorden „ausproberen“, er de proef mee nemen op zichzelf.

Tegenwoordig wordt dit voor één der grootste problemen gehouden: de tegenstrijdigheid tusschen het interesse van den enkele en van de gemeenschap. Dat probleem is met de woorden van Christus op te lossen. Christus heeft gezegd: de Menschenzoon is niet gekomen om gediend te worden, maar om te dienen. En: Wie onder u groot zal willen zijn, die zijt allen dienaar. Men moet heel zijn leven in dienst stellen van anderen. Wij zijn levende lidmaten (Glieder) van de menscheit. Wij kennen onzen persoonlijke aanslag van te voren niet. Indien we elk oogenblik doen wat God wil, geven we onszelf voor de gemeenschap. Deze oplossing is door niemand gegeven dan door Christus. Onze ervaring zal dit toestemmen. En waar die ervaring spreekt, heeft de historische kritiek geen

vat op ons. Dan weten we ons in het rijk Gods opgenomen. We verstaan de bergrede. Het Christus-probleem in den tegenwoordigen tijd is hierin opgelost: niets willen zijn dan orgaan van God.

Hierin maakt Dr Müller ongetwijfeld eenige juiste opmerkingen. Maar wat Christus als eisch stelt, stelt Müller als oplossing voor. Blijkbaar gaat Müller van de onderstelling uit: als alle menschen wijs waren en daarbij wel wilden, dan ware het op aarde te verwezenlijken. Zoo doet hij zich kennen als een utopist. De realistische christen koestert ook wel dien wensch, maar weet, dat hij de vervulling er van, de oplossing van het probleem niet van deze hedeeling verwachten kan. Bovendien: het bedoelde probleem is niet slechts door onzen tijd gesteld. Het is het probleem aller eeuwen. Dr Müller voelt zich hier meer tijdvak-mensch dan tijd-mensch.

De menschen zijn niet wijs en willen niet wel. Zelfs de christenen niet. Dit krijgt Dr Müller al redeneerende ook wel in de gaten. En wien geeft hij daarvan de schuld?

Het konfessioneele christendom.

Het dogma.

Hij houdt het verketteren van elkander voor het bewijs, dat God niet in het christendom leeft. De Heilige Geest spreekt er niet uit. Men legt te zeer nadruk op de zuivere opvatting aangaande God, Christus, het geloof. Toch is die zuivere opvatting van geen belang. Het komt aan op zuivere verwerkelijking. Tot de konfessioneele christenen heeft men te spreken: een ieder houde voor waar, wat hij meent voor waar te moeten houden. Maar van allen gelde het woord van Paulus: laat ons naar dezen regel wandelen.

Ook deze passage uit zijn rede getuigde van weinig diepgang. Hoe kan men tot zuivere verwerkelijking komen, als men niet een zuivere opvatting heeft? De verwerkelijking moet toch een inhoud hebben! Een idee of een eisch is alleen voor verwerkelijking vatbaar. Maar moet ik die idee, eisch, wensch toch eerst goed hebben gehad. Als ik eens aan het verwerkelijken sloegen het bleek later, dat ik het bevel niet zuiver had opgevat, wat dan? Zou Hij, die het bevel deed uitgaan, Zijn goedkeuring daaraan kunnen hechten? Zijn we het niet aan den eerbied voor God verplicht, dat we er ons eerst rekenschap van geven wat Zijn Woord inhoudt en dat zoo nauwgezet mogelijk?

Indien wij ons daaraan niet houden, dan hebben we wel ijer misschien, maar zonder verstand.

Dat is het oordeel, waaronder Dr Müller valt. Heel zijn streven om tot zuivere verwerkelijking te komen, zonder vooraf naar zuivere opvatting te jagen, prikkelt tot een ijer zonder verstand.

Wat dan ook Paulus van de Jooden schreef: zij ijveren niet recht over u, dat moeten wij getuigen van Dr Müller.

Het slot van Dr Müller's rede kenmerkte zich door hoogen ernst. De westersche menscheit, zoo stelde hij het voor, staat op het punt ineen te storten. Onze kultuur was menschenwerk. Het was een toren van Babel. Wij zien de menschen ondergaan, werkelijk ondergaan in hongersnood, bestialiteit, mammonisme. Is er nog redding mogelijk? Alleen wanneer er komt een nieuwe schepping van God, waarin de christenen zijn het zout der aarde. Alleen wanneer er komt het derde rijk: het rijk der verwerkelijking.

De ernst, waarmee Dr Müller zich tot de zoekenden richt, moet ons respect afdwingen. De consciëntieusheid, waarmee hij hun bezwaren weegt, kan ons tot voorbeeld strekken.

Maar de wijze, waarop hij hun bezwaren poogt te ondervangen, kan noch, mag onze sympathie hebben.

Omtrent het altruïsme zegt hij mooie, ofschoon geen nieuwe dingen. Trouwens, nieuws moet men bij hem niet zoeken. In andere vormen hebben wij dezelfde theorieën in ons eigen land meermalen hooren verkondigen.

Mogelijk echter zullen deze theorieën door zijn optreden hier te lande met nieuwe kracht worden gepropageerd.

Ik verwacht ook nabetrachtingen in zekere persfraktie.

Daarom meende ik, dat een waarschuwing niet achterwege mocht blijven.

Als ik eenigszins gelegenheid heb, hoop ik ook de tweede lezing in Amsterdam bij te wonen en ook daarover mijn oordeel te geven.

Aan de beproeving der geesten mag het bij ons, Gereformeerden, niet ontbreken.

— Wacht u voor namaak!

Dit opschrift is niet alleen in de advertentienu-briek op zijn plaats.

Helaas, ook in het geestelijke is er veel namaak.

En is een fabrikant gevleid, wanneer men zijn artikel poogt na te maken, omdat daaruit de deugdelijkheid ervan of althans de vraag ernaar blijkt, toch zal hij er tegen optreden. De fabrikant van lolly deed den dito van molly zelfs een proces aan.

Hooger echter staat de strijd om geestelijke waarden.

Die wordt niet gevoerd om financieel voordeel, niet om persoonlijk belang, maar om de waarheid.

Reeds eer vestigden wij er de aandacht op, hoe een nagmaak „Calvinisme“ in omloop wordt gebracht.

Aan den eenen kant opent dit ons oog voor een schoone werkelijkheid, welke wij dreigden te vergeten.

In de laatste jaren kwamen wij tot de ontdekking, dat er meer ondergrondsch Calvinisme, ook in andere landen, was, dan wijzelf wel bevroeden.

In ons eigen volksbestaan heeft het Calvinisme zulke diepe voren getrokken, dat ze zelfs door het puin van een paar eeuwen niet onzichtbaar zijn gemaakt.

Verschillende puinkruisers hebben nu het werk opgegeven. Blijkbaar wanhopen zij er aan, dat zij ooit met hun werk gereed zullen komen.

Zij volgen nu een andere taktiek.

Zij willen nu liever zaad, in plaats van puin werpen in de Calvinistische voren!

Ethisch zaad!

Modernistisch zaad!

Zij dienen zich daartoe als Calvinistische landlieden aan.

Vroeger schreven we hier al over.

Maar er zijn nieuwe feiten.

Die mogen voor onze lezers niet verborgen blijven.

In een onzer weekbladen las men:

Daar sta je nu toch paf van!

De Gereformeerde voormannen van Hongarije, met name Prof. Sebestyen, zoeken voor hun arbeid tot bevordering van het Gereformeerde kerkelijke leven zoo veel mogelijk contact met de Gereformeerde voormannen hier te lande.

En daar komt nu een ethisch Godgeleerde, een Professor nog wel, uit ons vaderland, aan de Gereformeerden in Hongarije vertellen, dat Prof. Sebestyen en de zijnen geen voorlichting bij de mannen onzer Gereformeerde Kerken in Nederland moeten zoeken; dat zijn de echte Gereformeerden niet; want mannen als Dr Kuypers Sr enz. hebben zich van de Vaderlandsche Kerk afgescheiden.

Gelukkig was Prof. Sebestyen, die daarover door Gereformeerden in Hongarije zoo'n beetje ter verantwoording werd geroepen, genoeg van onze kerkgeschiedenis op de hoogte om den broeders duidelijk te maken, dat onze mannen om hun trouw aan de belijdenis uitgeworpen zijn.

Maar 't is toch wel bar, dat een ethisch predikant, een Professor nog wel, zulke voorstellingen kan geven, die met de geschiedenis in zoo flagranten strijd zijn.

Een van beide moet hier het geval zijn: of er is welbewust een scheve voorstelling gegeven, maar dat weigeren we om te gelooven, en dat zou toch precies het omgekeerde van ethisch zijn; of deze Godgeleerde is totaal onkundig van onze kerkgeschiedenis der 19e eeuw, maar — wat moet men dan van zulk een Professor denken?

Een derde schijnt mij niet mogelijk.

Professor Cramer, die zich in Hongarije aandienende als Calvinist, waar hij zag, dat daar nog een Calvinistische voedingsbodem werd gevonden, die zijn ethisch zaad voor Calvinistisch zaad verkocht, werd om deze frauduleuze handeling op de vingers getikt. En gevoelig ook. Anders zou hij niet zoo van „au!“ hebben geroepen, dat men het in Hongarije kon hooren.

Men vergeve mij het licht spotachtige, dat over deze wijze van voorstellen ligt.

Maar ik wil er mij nu eenmaal niet aan ergeren. Want dit staat vast: de toelag van Prof. Cramer zal toch niet gelukken.

Daarvoor zullen de Gereformeerden te zeer op hun tellen passen.

Zij zullen het niet toestaan, dat van hun naam misbruik wordt gemaakt.

Niet om dien naam op zichzelf.

Maar om het hooge geestelijke belang, dat er mee is gemoeid.

Doch Prof. Cramer heeft — we wisten het al — medestanders.

In „Bergopwaarts“ stelde vijf eenige weken een ethisch predikant uit de hoofdstad de overleden predikanten Gerritsen en Jonker als „stoere Calvinisten“ voor.

Dus: „stoere“ nog wel.

Nu maken we omtrent Dr Gerretsen eenig voorbehoud.

Men weet, dat hij den laatsten tijd des levens vooral nadacht over de praedestinatatie.

Toen hij echter nog in zijn kracht stond, mocht hij zeker allerminst aanspraak maken op den naam van „stoeren Calvinist“.

Immers nam hij het toen op voor de Schriftkritiek. En de Schriftkritiek is reeds voor den gewonen, laat staan voor den „stoeren“, Calvinist een giftige plant, welke hij in zijn tuin niet dult.

En wat Jonker aangaat.

Veel wat van zijn hand verscheen, hebben we met stiching gelezen.

Maar mocht men hem aanspreken als „Calvinist“?

Dat in geen geval.

Laten de ethische heeren zich toch vergenoegen met hun eigen naam. Tegenover bezwaren, die eertijds werden geopperd, hebben zij zich verdedigd, dat het zulk een prachtige naam was. Men stond er versteld over, dat er niet eer door anderen beslag op was gelegd. Welnu, men behoude dan het „ethisch“ voor zich. Doch probeeren zij niet langer onder een anderen familienaam te reizen.